

עיונים בהלכות דעות

רמב"ם הלכות דעות פרק א הלכה א - ו

הלכה א

דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורחוקה ממנו ביותר, יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד, ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל ואם יכעס יכעס מעט בכמה שנים, ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח ביותר, ויש שהוא בעל תאווה לא תשבע נפשו מהלוך בתאווה, ויש שהוא בעל לב טהור מאד ולא יתאוה אפילו לדברים מעטים שהגוף צריך להן, ויש בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם, כענין שנאמר אוהב כסף לא ישבע כסף, ויש מקצר נפשו שדיו אפילו דבר מעט שלא יספיק לו ולא ירדוף להשיג כל צרכו, ויש שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול, ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו לדעתו, ועל דרכים אלו שאר כל הדעות כגון מהולל ואונן וכילי ושוע ואכזרי ורחמן ורך לבב ואמיץ לב וכיוצא בהן.

הלכה ב

ויש בין כל דעה ודעה הרחוקה ממנה בקצה האחר דעות בינוניות זו רחוקה מזו, וכל הדעות יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת ברייתו לפי טבע גופו, ויש מהן דעות שטבעו של אדם זה מכוון ועתיד לקבל אותם במהרה יותר משאר הדעות, ויש מהן שאינן לאדם מתחלת ברייתו אלא למד אותם מאחרים או שנפנה להן מעצמו לפי מחשבה שעלתה בלבו, או ששמע שזו הדעה טובה לו ובה ראוי לילך והנהיג עצמו בה עד שנקבעה בלבו.

הלכה ג

שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה אינן דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו, ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן או מוכן לאחת מהן או שכבר למד אחת מהן ונהג בה יחזיר עצמו למוטב וילך בדרך הטובים והיא הדרך הישרה.

הלכה ד

הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו, לפיכך צוו חכמים הראשונים שיהא אדם שם דעותיו תמיד ומשער אותם ומכוין אותם בדרך האמצעית כדי שיהא שלם בגופו, כיצד לא יהא בעל חמה נוח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני, לא יכעוס אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת, וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי אפשר להיות בזולתן כענין שנאמר צדיק אוכל לשובע נפשו, וכן לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי שעה כענין שנאמר טוב מעט לצדיק, ולא יקפוץ ידו ביותר, ולא יפזר ממונו אלא נותן צדקה כפי מסת ידו ומלואה כראוי למי שצריך, ולא יהא מהולל ושוחק ולא עצב ואונן אלא שמח כל ימיו בנחת בסבר פנים יפות, וכן שאר דעותיו, ודרך זו היא דרך החכמים, כל אדם שדעותיו דעות בינוניות/בינוניות/ ממוצעות נקרא חכם.

הלכה ה

ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר ויתרחק מדעה בינונית מעט לצד זה או לצד זה נקרא חסיד, כיצד מי שיתרחק מגובה הלב עד הקצה האחרון ויהיה שפל רוח ביותר נקרא חסיד וזו היא מדת חסידות, ואם

נתרחק עד האמצע בלבד ויהיה עניו נקרא חכם וזו היא מדת חכמה, ועל דרך זו שאר כל הדעות, וחסידים הראשונים היו מטיין דעות שלהן מדרך האמצעית כנגד שתי הקצוות, יש דעה שמטיין אותה כנגד הקצה האחרון ויש דעה שמטיין אותה כנגד הקצה הראשון, וזהו לפני משורת הדין, ומצווין לנו ללכת בדרכים האלו הבינונים והם הדרכים הטובים והישרים שנאמר והלכת בדרכיו

הלכה ו

כך למדו בפירוש מצוה זו, מה הוא נקרא חנון אף אתה היה חנון, מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא נקרא קדוש אף אתה היה קדוש, ועל דרך זו קראו הנביאים לאל בכל אותן הכנויין ארץ אפים ורב חסד צדיק וישר תמים גבור וחזק וכיוצא בהן, להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף עט עמוד א

שלשה סימנים יש באומה זו: הרחמנים, והביישנים, וגומלי חסדים; רחמנים, דכתיב: ונתן לך רחמים ורחמך והרבך

רמב"ם הלכות עבדים פרק ט הלכה ח

ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעכו"ם עובדי ע"ז אבל זרעו של אברהם אבינו והם ישראל שהשפיע להם הקדוש ברוך הוא טובת התורה וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל, וכן במדותיו של הקדוש ברוך הוא שצונו להדמות בהם הוא אומר ורחמיו על כל מעשיו וכל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך

רמב"ם הלכות דעות פרק ו הלכה א - ב

הלכה א

דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם, הוא ששלמה אומר הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע, ואומר אשרי האיש וגו', וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה ילך למקום שאנשיה צדיקים ונוהגים בדרך טובים, ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נוהגים בדרך לא טובה כמו זמנינו, או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיה טובים מפני הגייסות או מפני החולי ישב לבדו יחידי כענין שנאמר ישב בדד וידום, ואם היו רעים וחטאים שאין מניחים אותו לישב במדינה אלא אם כן נתערב עמהן ונוהג במנהגם הרע יצא למערות ולחוחים ולמדברות, ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים כענין שנאמר מי יתנני במדבר מלון אורחים

הלכה ב

מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמוד ממעשיהם כענין שנאמר ובו תדבק, וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה, אלא כך אמרו חכמים בפירוש מצוה זו הדבק בחכמים ותלמידיהם, לפיכך צריך אדם להשתדל שישא בת תלמיד חכם וישיא בתו לתלמיד חכם ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם ולהתחבר להן בכל מיני חבור שנאמר ולדבקה בו, וכן צוו חכמים ואמרו והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דבריהם

תלמוד בבלי מסכת יומא דף סז עמוד ב

תנו רבנן: את משפטי תעשו - דברים שאלמלא (לא) נכתבו דין הוא שיכתבו, ואלו הן: עבודה זרה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים, וגזל, וברכת השם. ואת חקתי תשמרו - דברים שהשטן ואומות העולם משיבים עליהן, ואלו הן: אכילת חזיר, ולבישת שעטנז, וחליצת יבמה, וטהרת מצורע, ושעיר המשתלח. ושמא תאמר מעשה תוהו הם - תלמוד לומר אני ה' - אני ה' חקתי, ואין לך רשות להרהר בהן

ספר האמונות והדעות הקדמה

וכיון שהשלמנו מה שראינו לחברו אל המאמר הראשון, צריך שנדבר הנה על משכי האמת ונותני הבריור אשר הם מוצא כל ידוע ומבוע כל נודע, ודבר עליו כפי מה שהוא ראוי לענין הספר הזה, ונאמר שהם שלשה משכים. הראשון ידיעת הנראה. והשני מדע השכל. והשלישי ידיעת מה שההכרח מביא אליו. ונסמוך לזה באור כל אחד מאלה השרשים, ונאמר כי ידיעת הנראה הוא מה ששיגהו האדם באחד מן החמשה חושים, אם בראות או בשמע או בריח או במשוש או בטעם. אבל מדע השכל הוא אשר יעלה בשכל, כמו שהצדק טוב והכזב מגונה

אבל אנחנו קהל המיחדים מאמינים באלה השלשה משכים אשר למדעים, ונחבר אליהם משך רביעי הוצאנו אותו בשלש ראיות ושב לנו שרש, והוא ההגדה הנאמנת, כי היא בנויה על מדע החוש ומדע השכל

ואומר הנה כי זה המדע, רוצה לומר ההגדה הנאמנת וספרי הנבואה מאמתים לנו אלה השלשה שרשים כי הם מדעים אמתיים. מפני שהוא מונה המוחשים המורחקים מן העצבים ומשים אותם חמשה ומחבר אליהם שנים, כאומרו (תהלים קט"ו ה') פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו. והחמשה הם החושים עצמם. והשנים המחבורים אליהם, אחד מהם התנועה, כמו שאמר (שם שם ז') רגליהם ולא יהלכו, ובה יודע הכבד והקל, כאשר ימנע האדם התנועה לכבודו או שלא ימנעהו לקלותו. וזה שהאנשים רצו להוסיף במספר אלה החושים ואמרו במה מהם תודע הקלות והכובד, ונאמר בחושי התנועה שבה תמצא הקלות והקושי. והאחר הדבור, כאמרו (שם שם ז') לא יהגו בגרונם, והוא כלל הדבור בעל השמות והחבור וההקדמות והמופתים כאשר בארנו. וכאשר אמר לנו מדע השכל וצוה בצדק והזהיר מהכזב, באמרו (משלי ח' ז') כי אמת יהגה חכי וגומר בצדק כל אמרי פי וגומר

ספר חובות הלבבות הקדמה

והשערים שפתחם הבורא לדעת תורתו ודתו הם שלשה: האחד מהם השכל הניצל מכל פגע, והב' ספר תורתו הנתונה למשה נביאו, והג' הקבלות שקבלנו מקדמונינו, שקבלו מן הנביאים עליהם השלום, וכבר הקדים לבארם הרב הגדול רבנו סעדיה ז"ל במה שיש בו די

רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק א הלכה ג

ב וכן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו, כיון שהכיר וידע התחיל להשיב תשובות על בני אור כשדים ולערוך דין עמהם ולומר שאין זו דרך האמת שאתם הולכים בה ושיבר הצלמים והתחיל להודיע לעם שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה העולם ולו ראוי להשתחוות ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו כל הברואים הבאים, וראוי לאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא יטעו בהן כל העם כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו בקש המלך להורגו ונעשה לו נס ויצא לחרן, והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד

רמב"ם הלכות מעילה פרק ח הלכה ח

ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו

רמב"ם הלכות דעות פרק ו הלכה י

חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות מפני שנפשו שפלה למאד ורוחם נמוכה אף על פי שהן בעלי ממון * אפילו אלמנתו של מלך ויתומיו מוזהרים אנו עליהן שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון

תלמוד ירושלמי מסכת מכות פרק ב הלכה ו

שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו אמרו להם [משלי יג כא] חטאים תרדף רעה שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו אמרה להן [יחזקאל יח ד] הנפש החוטאת היא תמות שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו אמר להן יעשו תשובה ויתכפר לו. היינו דכתיב על כן יורה חטאים בדרך יורה לחטאים דרך לעשות תשובה

יונה פרק ד פסוק ב

וַיִּתְפַּלֵּל אֶל־יְקֹוֹק וַיֹּאמֶר אֲנִי יְקֹוֹק הַלְּזֹאֲנָה דְבָרִי עַד־הַיּוֹתֵי עַל־אֲדָמָתִי עַל־כֵּן קִדְּמָתִי לַבְּרִחַם תַּרְשִׁישָׁה כִּי יִדְעָתִי כִּי אַתָּה אֱלֹהֵי־חַנּוּן וְרַחוּם אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְנֶחֱם עַל־הַרְעָה

,
.....;
.